

SHREK ÜZERİNE BİR İNCELEME:KURTARICI VE AŞIK OLMAK KAVRAMLARININ YENİDEN SUNUMU

Canan Uluyağcı *

Özet:*Masallar çocukluk çağından itibaren insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle toplumda varolan kadın ve erkeğe ilişkin değerlerin çocuklara aktarılmasında önemli bir işlevi yerine getirmektedirler. Kuşkusuz aynı işlev günümüzde çizgi filmler aracılığıyla da sürmektedir. Bu anlatılar değişik olay örgüleri içinde toplumda varolan değerleri kuşaktan kuşağa aktarırlar. Böylece okur ya da izler masalın çıktığı toplum hakkında bilgi sahibi olma olanağına sahip olur. Bu düşünceden yola çıkılarak erkeğin kurtarıcı olarak bu anlatılarda nasıl gündeme geldiği, kadının erkek karşısındaki konumu, aşk, güzel-çirkin kavramlarının nasıl biçimlendirildiği çalışmanın ana sorununu oluşturmuştur. Bu sorun çerçevesinde Shrek adlı çizgi film incelenmiş, anlatıda bu kavramların değişip değişmediği sorgulanmıştır.*

Anahtar Sözcükler:*Masal, Çizgi Film, Kadın Erkek Roller, Güzellik, Aşk.*

AN ANALYSIS ON SHREK:REPRESENTATION OF THE CONCEPTS OF SAVIOR AND FALLING IN LOVE

Abstract:*Tales occupy a great place in human life since childhood. These tales transfer existing values in the society from generation to generation in difrent patterns. With no dout, today the same function is maintained trough the animation. Especially, the main function of the tales are to transfer the values from parents to the children. The main concern of this study is to explain how a man become savior and the position of woman against man, love, beuatiness and ugliness. Within this frame, the animation called Shrek is examined and are questioned whether these concepts are changed or not in this tales.*

Keywords:*Tales, Animation, Gender, Love.*

* Yard. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi.

SHREK ÜZERİNE BİR İNCELEME: KURTARICI VE AŞIK OLMAK KAVRAMLARININ YENİDEN SUNUMU

GİRİŞ

İnsan yaşamında masallar önemli bir yer tutar. Bir bakıma masallar, insanların yaşamak istedikleri, yaşadıkları veya yaşayamadıkları olayları içine alır. Bu masallar ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gider ve tema değişik olay örgüleri içinde anlatılır durur. Masalı şöyle tanımlayabiliriz: “Kurmaca (hayal ürtünü) olayları nesir (düzyazı) biçiminde dile getiren, kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılan, toplumsal işlevi de eğlendirmek olan anlatı” (Rifat, 1994:61). Masalların genel olay örgüsüne bakıldığında iyi- kötü karşıtlıkları kesin olarak belirtilmiştir, mutlu bir son vardır, kıssadan hisse çıkarılır ve soyut bir zaman ya da mekanda geçer.

Masallar aslında çıktığı toplum hakkında bilgi veren, o toplumun değerlerini yansıtan anlatılardır. Örneğin, Parmak Çocuk masalının kökeninde yetiştirim törenlerinin bulunduğu söylenebilir; bu masal, erkek çocukların yetiştirim törenlerinde uygulanan sınamaları aynen canlandırır. Parmak çocuğun kardeşleriyle birlikte kaybolduğu orman, birçok toplumda erkek çocukların yetişkinliğe geçişlerini sınamak için götürüldükleri kırıık alanla eşdeğerdir (Eliade, 1994:67). Aynı şekilde Uyuyan Güzel cinsiyete dayalı olgunlaşma üzerine odaklanır. Dolayısıyla masallar bize toplumda varolan kadın ve erkeğe ilişkin rolleride sunarlar. Topluma bakıldığı zaman insanları gruplamak ve farklılaştırmak için kullanılan ölçütlerden birincisi onun cinsiyetidir. İsim, iş, ses, saç, kıyafet, tutum ve davranışlar cinsiyetin göstergeleridir. Cinsiyet kavramı, dünya üzerindeki, bütün insanları “kadın” ve “erkek” olarak ayırmaktadır.

Cinsel kimlik toplumun en küçük birimi olan aile tarafından belirlenmektedir. Bu kimlik çocukluk yıllarının cinsel nesne ve imgeleriyle özdeşleşerek gelişmektedir. Kuşkusuz bu nesne ve imgeler yine kültür tarafından belirlenmektedir (Brogger, 1983:96). Bunun sonucunda toplum rol öğrenme konusunda kızlarını başarıdan korkmaya, hizmet etmeye yöneltirken, oğullarını toplumsal başarı ve güç konularında bilinçlendirmeye çalışmaktadır (Rowbotham, 1987:70). İşte bu aşamada masallar, çizgi filmler, çocuklara ilişkin oyuncaklar, yayınlar araya girer ve bu rollerin pekişmesinde ayrıcalıklı bir yer tutarlar. O’Connor (1989:130)’a göre bu masallar çocukların sosyalleşmesinde önemli bir yer tutarlar. Çocuklar bu öykülerdeki ana karakterler aracılığıyla cinsel rolleri öğrenirler. Bu düşüncüyü, Rapunzel, Uyuyan Güzel, Pamuk Prenses, Sindirella gibi masalların kadın kahramanlarının davranışları ile örneklemek olanaklıdır. Bu kahramanlar kötüden kurtulmak için hiçbir çaba harcamazlar ve bir kurtarıcının gelip onları kurtarmasını beklerler. Çünkü kadın sorunlarla başa çıkacak kadar cesaretli değildir. Bu ona öğretilmemiştir. Tek öğretilen bir erkeğin gelip onu bu yaşamdan kurtarmasıdır. Eş deyişle kadın beyaz atlı prensinin onu kurtarmasını beklemek zorundadır. Çünkü erkek toplumda fiziksel güç, özgüven, rekabet ve saldırganlık kavramlarıyla özdeşleştirilmiştir. Goldberg (1991:115)’e göre

yetişmekte olan erkek çocuk, erkeksi davranışın örneği olan “kahraman” imajıyla aşılır. Bu da, sonuçta yaralanmasına neden olsa bile tehlikeli risklere girmeye ve erkeğe yönelik meydan okumaları kabul etmeye hazır olmasını içermektedir. “Cesurca” davranmak çoğu kez kendini kanıtlama adına içgüdüsel korkuyu yadsımak ve gereksiz yere tehlikeli durumlara girmek anlamına gelir. Eliade (1994:69-70)’ye göre ise masalarda erkekler geleneksel kahramanlık öykülerini yinelemek zorundadırlar:Ejderhalarla savaşır, Yeraltı’na inerler, vb... Halk masallarındaki kişi- kahramanlıklarıyla dikkati çekip sonunda bir prensesle evlenmeyi başaran yoksul ve tanınmamış bir genç ile destandaki kahraman-çoğunlukla, bir Kral’ın oğlu ya da en büyük askeri önder- arasında tam bir süreklilik vardır. Her ikisi de, sayısız kahramanlık serüvenleriyle, kendi yetiştirim sınavasından geçmiş olur. Benzeri bir yetiştirim sınavası- kuşkusuz bambaşka bir düzlemde- modern çağın büyük romanlarında da varlığını sürdürür:Bu romanlarda, anlatı kişinin geçirdiği sınamalar, şu ya da bu biçimde, geleneksel yetiştirim sınamalarının örneğini izler. Tüm bu söylemlerle erkeğe ilişkin söylemler pekiştirilmeye devam eder.

Bu anlatılarda sunulan kadın ve erkek kahramanların ana özelliklerini şöyle sıralamak olanaklıdır. Eğer kadın erişkin ise kötüdür, özellikle diğer kadımlara karşı. Güzellik, pasiflik ve kurban edilmek genç kadının karakteristik özellikleri arasındadır. Erişkin erkek kurtarıcı ve koruyucudur. Genç erkek cesaretli ve tehlikeye atılmaktan korkmamaktadır. Kadının çalışma alanı eve aittir (O’Connor; 1989:132). Yukarıda masallar için sözü edilenlerin tümü kuşkusuz çizgi filmler için de geçerlidir. Çizgi filmlerin pek çoğu masallardan uyarlanmıştır ve izleyiciye görselleştirilmiş olarak toplumsal değerleri sunmaya devam ederler. Shrek’de aslında bir masal okur ve birazda küçümseyerek okuduğu bu masalın içinde kendisini bulur.

Erkeğin kendini kendine kanıtlamasının yanısıra karşı cinsede kanıtlaması gerekmektedir. Çoğunlukla da karşı cinsi kurtarması ve üstelik korumasıda gerekmektedir. Çünkü erkek çocuk, hareket yönelimli, aktif, başarılı, oyuncu oluşuyla ve fiziksel gücünü ve ataklığını kullanışıyla övgü alır. Bu onun “gerçek bir erkek” olarak görülmesini sağlar. Yetişkin bir erkeğin kabul edilebilir olması için karşı cinsi ya da ailesini koruması ve en iyi yaşamı onlara sunması gerekmektedir (Goldberg, 1991:116-117). Bunların üstüne bir de kadına aşık olmak vardır. Kuşkusuz kadının bir kurtarıcıya gereksinimi olduğu kadar erkeğinde erkek olduğunu öncelikle kendisine kanıtlamak için bir kadına gereksinimi vardır.

GÜZEL PRENSESİ KURTARAN ÇİRKİN DEV:SHREK

Evvel zaman içinde bir prenses varmış. Bu prenses çok güzelmış. Ancak büyültülmüş. Prensese’e yapılan büyü gündüz güzel olarak kalacak gece ise çirkinleşecektir. Büyünün bozulması içinse gerçek aşkının gelip onu kurtarması ve öpmesi gerekmektedir. Kötü büyücü onu bir şatoya hapsetmiş. Kimse ona ulaşamamış diye de kapısına bir ejderha koymuş. Bir şatonun en yüksek katında kurtarıcısını ve gerçek aşkını bekleyen prenses büyünün bozulacağı günü ipe

çekiyormuş. Prenses'i kurtarmaya cesaret edenlerin sonları ise hep ölümlle bitmiş. Bu yüzden kimse Prenses Fiona'yı kurtarma cesaretini gösteremez olmuş.

Shrek yeşil bir dev. Batakılıkta yaşıyor ve üstelik çok pis. Yukarıdaki masalı okuduğunda böyle bir şeyin olabileceğine inanmıyor. Oysa o da bir masal kahramanı. Üstelik birdenbire kendini bu masalın içinde bulacak ve belki de masalın baş aktörü olacak. Yani kurtarıcı.

Tüm masalarda kurtarıcının yakışıklı olması gerekiyor. Güzel ve Çirkin, Kurbağa Prens, Pamuk Prenses, Külkedisi bunların arasında sayılabilir. Bu masal ya da çizgi filmlerde çoğunlukla güzel ve çirkin kavramı ile karşılaşmak olanaklıdır. Bu kavram güntümüzde filmlerden, televizyon dizilerine, reklamlara kadar pek çok yapımın ana temalarından birini oluşturmaktadır. Bu anlatılara baktığımız zaman kötülerin fiziksel olarak da çirkin olduklarını görürüz. Güzellik ve yakışıklılık hep iyilik kavramıyla özdeşleştirilmiştir. Kurtarıcı başta çirkin olsa bile sonunda güzel kızın ya da prensesin öpüğü ile hem güzelleşir hem de gerçek aşkı bulur. Ancak Shrek çirkin bir devdir. Bu olay örgüsüne bakıldığı zaman kurtarıcı olması olanaksız gözükmektedir. Biz izleyici olarak bu olay örgüsüne koşullandığımız için Shrek'in filmin sonunda bir mucize ile güzelleşeceğini umarız. Segal (1992:161)'e göre erkeklik hem toplumsal hem de ruhsal bir gerçeklik üzerine kurulu bir varoluş özelliğidir. Erkeklerin ideal olarak sahip oldukları farklı iktidar biçimleri içinde - kadınlar üzerinde, diğer erkekler üzerinde, kendi bedenleri üzerinde, makineler ve teknoloji üzerinde kurdukları iktidarlarda içinde- varolur. Shrek de çirkin olmasına karşın iyi kalplidir ve üstelik bir erkekte bulunması gereken yukarıdaki özellikleri üzerinde taşır. Bunlardan en önemlisi kuşkusuz fiziksel güç, kadını kurtarması ve korumasıdır. Bayram (1999:31)'a göre erkek kahramanlar kötü tehdidi altındaki kahramanı ve "toplumu" kurtarma işlevini yerine getirirler. Shrek masalın içine girer. Kötü Lord Farquad tüm masal kahramanlarını Shrek'in bataklığına sürer. Shrek bunları istemez ve yanına kısa bir süre sonra gerçek bir dostu olacağı Eşşek'i alarak Lord'un yanına gider. Lord'un tek derdi güzel bir prensesle evlenip Kral olmaktır. Bu yüzden prenseslerden birini kurtarması gerekir. Sihirli ayna hangi prensesi kurtaracağı konusunda ona yardımcı olur ve prensesleri tanıtır.

Birinci sırada " ruhsal sorunlu" Sindirella vardır. İkinci sırada 7 erkekle yaşayan ve dudaklarına bir öpücük konduğunda ateşli bir kadına dönüşecek olan Pamuk Prenses, üçüncü sırada ise yağmurda dolaşmaktan hoşlanan ve meyve kokteyli seven Prenses Fiona vardır. Birden sihirli ayna bize kadın tiplerini sıralar. Güzel ancak ruhsal sorunlu, ateşli yani cinsellik yüklü, üçüncüsü kızıl saçlı ve sorunsuz. Prens hemen Fiona'yı seçer. Lord'un Fiona'yı seçme nedeni ortadadır. Çünkü Fiona toplumun onayladığı kadın tipine uyar. Hem güzel hem de sorunsuzdur. Ayrıca duygusal, evine bağlı, kocasının dayanağı olacak ve en önemlisi erkeğine ihanet etmeyecek bir görüntü sunar. İdeal olan Fiona'dır. Üstelik Fiona ilk kez karşılaşacağımız bir masal prensesidir. Hem izleyici olarak bizim için hem de Lord için değişik bir kişilik ve tiptir. Ancak bir engel vardır. Lord'un Prenses Fiona'yı kurtarması gereklidir.

Lord Farquard gerçek erkek tanımına uymaz. Çünkü “gerçek erkek” tanımını oluşturabilmek için öncelikle erkeğin fiziksel gücünü yani cesaretini kanıtlaması gerekmektedir. Ardından özgüven, rekabet ve saldırganlık gibi kavramları bedeninde barındırması gerekir (Goldberg, 1991:33-35). Lord’un prensesi kurtaracak cesareti yoktur. Bu yüzden prensesi kurtarmak için yerine birisini bulmaya karar verir. Bunun için bir turnuva düzenler. Tesadüfen olayların içinde kendini bulan Shrek cesaretini ve gücünü gösterir. Aslında Lord Farquard iktidarı elinde bulunduran kişidir. İktidar sahibi olmak bir erkek için en önemli öğelerden birisidir. Eğer iktidarı elinde tutabiliyorsa para,soyluluk, diğer insanlara hükmetme gibi değerlere de sahiptir. Ancak bu tür anlatılarda bu değerlere sahip olanlar genellikle kötü olarak sunulmaktadırlar. Çünkü toplumun erkeğe verdiği gerçek değerler bunlar değildir. Toplum Shrek’in sahip olduğu cesaret, özgüven ve fiziksel güç gibi değerleri olumlamaktadır. Bu tür anlatılarda Segal (1992, 124)’e göre kültürümüzün her alanına yayılmış olan baskın erkek imgesini, erkekleri aktif, sert, arzulu ve kadir-i mutlak gibi gösteren bir imge olarak sunmak çok kolaydır. Bu egemen, saldırgan “eril” imgelerin ikincil konumdaki nesnelere gibi sunulan ‘kadın’ imgesiyle birlikte kimliklerimizin oluşumunda bir yer tutması kaçınılmazdır. Bunlar bize bir erkek olmanın ne demek olduğunu anlatan anlam sistemleri sunarlar. Böylece Lord’a olumsuz değerler yüklenirken Shrek’e olumlu değerler yüklenir. Sonuç olarak prensesi kurtaracak, Lord’a getirecek ve bataklığı geri alabilecektir.

Eşşek ve Shrek yola koyulurlar. Tüm masalarda olduğu gibi pek çok zorluğu aşarak şatoya ulaşırlar. Eşşek Ejderha’yı kandırır. Ejderha’ya “Sen kız bir ejderhasın, çekiciliğin var” diyerek iltifat eder. Ejderha bu sözlere kanar ve prensesi koruma görevini Eşşek’e aşık olduğu için unuttur. Bu arada Shrek Prenses’i kurtarmaya gider. Prenses, Shrek’i görmüştür ama Shrek’in yüzünde maske vardır. Kurtarıcı gelmiştir. Prenses hemen uyur numarası yapar. Kurtarıcısının onu öpmesini bekler. Ancak Shrek diğer kurtarıcılar gibi nazik değildir. Prenses’i sarsarak kaldırır ve sürüklercesine odadan çıkarır. Prenses Shrek’e beyaz atı sorar, şiir okuyun bu anın tadını çıkaralım, der. Ejderhaya saldırmasını ister. Böylece bilinen, geleneksel erkek imgesini Shrek’de görmek ister. Yakışıklı, güçlü, romantik...Prenses buna inanmak ister. Shrek’e “Çok cesursun, saf bir yüreğin var” der ve zırhını çıkarmasını ister. Shrek zırhın bir parçası olduğunu söyler ve çıkarmak istemez. Prenses “ Beni nasıl öpeceksin?” diye sorar.

Zografu (1990:8)’ya göre kadının tüm hayatının ve mutluluğunun erkeğe bağlı olması şeklinde beliren ve sürekli yinelenen bir suçla karşı karşıya olmasını aslında bu masallar körüklemektedir. Kendi mutluluğunun erkeğe bağlı olduğu ve tüm güzel beklentilerin ancak bir erkekle evlenme sonucu tamamlanacağı inancına köle eden masal, kadının kendisinin tüm karşı koyma ve başkaldırma gücünü ortadan yok etmektedir. Prenses bu masaldan ayrılmak istemez. Shrek’i gördüğünde şok geçirir. Shrek “Beni beyaz atlı prens zannettin” der. Prenses bir dev ve bir eşşek tarafından kurtarılmayı onuruna yediremez. Shrek ona Lord’dan söz eder. Prenses için bir umut daha vardır.

Prenses yeşil kıyafeti, kızıl saçları ve incecik bedeni ile bize ideal kadını sunar. Bu ideal kadın uzun bacaklara, bronz tene ve dinç görünümüne sahip olmalıdır, fakat en önemlisi bir dirhem fazla eti bulunmamalıdır (Coward, 1989:38) . Çizgi filmlerin kadın kahramanları yuvarlak omuzlu, ince belli, uzun bacaklıdır (Bayram, 1999:35). Bu söylem günümüz güzellerinin, starların gazetecilerle yaptıkları söyleşilerde “hayatlarının ideal erkeği”ni beklemekte olduklarını bildirdikleri metinlerde de kendini gösterir (Zografu, 1990:7).

GÜZEL PRENSESE AŞIK OLAN ÇİRKİN DEV:SHREK

Prenses için umuda yolculuk devam eder. Yolda karşılarına Robin Hood çıkar. Aslında Robin Hood’da bir kurtarıcıdır. İyi yüreklidir. Shrek’den tek farkı yakışıklı olmasıdır. Prenses Robin Hood ile dövüşür. O arada Shrek’in kalçasına ok saplanır. Bu bir anlamda Eros’un aşk okudur. Alberoni (1990:13)’ye göre Eros iki kişi ile sınırlı olsa da devrimci bir güçtür ve yaşamda devrimler çok az gerçekleşir. Prenses oku çıkarır ve aralarında duygusal bir bağ oluşmaya başlar. Ama bunu kabullenmek istemezler. Çünkü bir genç kızın gözünde erkek değeri, durumuna göre, beden gücü, incelik, zenginlik, yetişme biçimi, zeka, toplumsal durum, askeri bir üniforma ile ölçülür (Beauvoir, 1995:197). Bu durumda Prenses’in gerçek aşkının Shrek değil, Lord olması gerekir. Prenses’de bu düşünce ile duygularını kabullenmek istemez.

Prenses ve Shrek oyun oynayarak neşeli bir biçimde yollarına devam ederler. Prenses bir yılan bulur ve onu şişirir, katlar ve balon yapar. Böylece fallik bir simge olan yılan ile oynaması Shrek’i elde ettiğini izleyiciye anımsatır. Ardından Shrek bir kurbağa bulur ve onu şişirir balon yapar. Kurbağa üretken bir hayvandır yani çok fazla doğurma özelliğine sahiptir. Yaşamın ve üretkenliğin simgesidir. Ayrıca o da tıpkı prenses gibi bir değişim geçirir. Önce larva olur ardından kurbağaya döndürür. Böylece kadın ve erkeğe ilişkin simgeler izleyiciye sunulur.

Yolculuk sona ermiştir. Gün batımında Prenses telaşlanır ve iyi geceler diyerek çekilir. Büyü devam etmektedir. Gece olunca prenses çirkinleşmektedir. Eşşek’e sürünü anlatır. Shrek onları duyar ancak kendisinden söz edildiğini sanarak Prenses’in Lord ile evlenmesini ister.

Düğün günü Shrek gerçeği öğrenir ve düğüne engel olur. Prenses gerçek aşkı Shrek ile öpüşür. Normal haline dönecektir. Merakla bekleriz . Güzel kalacağını düşünürüz. Ancak çirkin bir dev olur ve sonsuza dek bu haliyle Shrek ile birlikte yaşar.

Kadın aşka kendisini kurtarmak için teslim olur; fakat putlaştırıcı aşkın aykırı yanı da, seven kadının kendisini kurtarmak isterken sonunda bütünüyle kendisini reddetmesidir (Beauvoir, 1995:204). Prenses de aşkı uğruna bir kadın için en önemli şeylerden biri olduğu düşünülen, daha doğrusu toplum tarafından kadına böyle öğretilen güzelliğinden vazgeçer. Bu vazgeçiş onun için sıradan olmaktan öte birşeydir. Güzelliğin yanısıra yetkeyi de bir yana bırakır. Kraliçe olmak varken aşkı uğruna bataklıkta yaşamayı seçer. Böylece Beauvoir (1995:205)’ın belirttiği

gibi kendini veriş eziyete, ölüme kadar götürmek, sevdiğinin ayakları altında çiğnenmek, onun isteklerine karşılık veren bir varlıktan başka bir şey olmamak ister. Çünkü insanın kendisini dünya ile özdeşleştirme ihtiyacını tatmin eden ve aynı zamanda bir bütünlük ve bireysellik duygusu veren tek bir duygu vardır. Bu da “Sevgi”dir. Sevgi, insanın kendi dışında bir şey ya da birisiyle, kendi ayrılığını ve bütünlüğünü sağlama şartıyla birleşmesidir. Sevgi, çeşitli davranış biçimlerini kapsar: İlgi duyma, sorumluluk, saygı ve bilme. Eğer seviyorsam ilgilenirim; yani öteki insanın gelişmesi ve mutluluğuyla ilgiliyim, bir seyirci değilim. Sorumluyum, yani onun belirttiği ve belirtmediği ihtiyaçlarına karşılık veririm. Ona saygı duyarım, yani onu olduğu gibi, tarafsız olarak, kendi korku ve isteklerime kapılmadan görürüm (Fromm, 1995:161-162). Bir yanda iktidara sahip bir erkek, diğer yanda tüm erkeksi özellikleri taşıyan, fiziksel gücünü kanıtlamış ancak çirkin bir dev. Prenses ya da tüm kadınlar için birinciyi seçmek iktidarı elde etmekle eşanlamlıdır. Üstelik güzelliğini de sürdürebilecektir. Ancak aşk her şeyden üstündür ve “gerçek” erkek dev bu yarışta kazanır. Masallarda “mutlu ve huzurlu yaşadılar” dendiğinde, sadece günlük yaşama dönüş değil, aynı zamanda geriliminde sonuna geldiği anlaşılır. Aynı zamanda bu çözümsüzlüğü, aşkı olanaksız kılan aşılmaz engellerle ortaya koyar. Sürekli olarak aşkın yoluna çıkan engeller çözümsüzlüğün açıklayıcısıdır (Alberoni, 1990:23). Prenses Fiona da, bir yanda Lord’un politik gücüne duyduğu bağlılıkla Shrek’e duyduğu aşk arasında kalmıştır. Üstelik bir yanda güzelliğine kavuşma ya da güzelliğini kaybetme ikilemini yaşar. Çözümsüzlük tüm aşk masallarında olduğu gibi devam eder. Prenses bir kadın için en önemli şey olduğuna inanılan güzelliğini kaybetme pahasına devi seçer ve çirkinleşir. Böylece onu gerçekten kurtaran Shrek’e karşı bir anlamda vefa borcunu öder.

Masalların bilinen olay örgüsü bu noktada alt-üst edilir. Çirkin olan gerçek aşkı bulduğunda güzelleşecektir. Oysa bu anlatıda gerçek aşkı bulan çirkin olarak kalmaya mahkum ediliyor. Yaşamdaki tek güzel şeyin aşk olduğu izleyiciye söyleniyor. Aslında her iki söylemde toplumda varolan geleneksel söylemlere uyuyor. Eş deyişle film değişik bir şey söylüyormuş gibi yapıp aynı masalı izleyene anlatıyor ve toplumda varolan geleneksel değerleri yeniden onaylıyor. Kadın aşkı için kendisini feda ediyor. Güzellik ideali toplumun onayladığı biçimde varlığını sürdürüyor. Toplumda her şey erkek bakış açısına göre düzenlendiği için Prenses Fiona’nın bir dev kadın olarak varlığını sürdürmesi çok doğal. Bayram’a göre (1999:34) kadın kahramanı kötü “güç”ten kurtaran iyi “güç” meşrulaştırılmış olur; başka bir deyişle ataerkil düzen onaylanır. Bu düzen içinde kadına önerilen yer ise kurtarıcının “güvenli” kollarıdır. Böylece Coward’ın belirttiği gibi çizgi filmlerde geliştirilen ideoloji bireylerin vicdanlarının rahat yaşamasına izin veriyor, ideoloji bir erkeğin bir kadını severek, gerçek iyiliğini ifade ettiğine bireylerin inanmalarına olanak tanımaktadır (1989:157). Bu masal mitosu içinde gerçek yaşamda hiç kimsenin bulamadığı huzur ve birliktelik bir anlamda günlük yaşama yansır (Alberoni, 1990:32). Kadının aşkının kanıtı özveri ise erkeğin aşkının kanıtı cesaretini göstermesidir. Böylece erkeğe ve kadına, aşka karşı olan geleneksel söylemin devam ettiğini söylemek olanaklı olmaktadır.

SONUÇ

İnsanları gruplamak ve farklılaştırmak için kullanılan ölçütlerden birincisi onun cinsiyetidir. İsim, iş, ses, saç, kıyafet, tutum ve davranışlar cinsiyetin göstergeleridir. Cinsiyet kavramı, dünya üzerindeki bütün insanları kadın ve erkek olarak ayırmaktadır. Toplumlar kadın ile erkek arasındaki biyolojik farkı o kadar abartmışlardır ki, kadın ve erkek birbirine yabancı iki varlık haline gelmiştir. Kuşkusuz insan davranışının temeli yalnız biyoloji ile açıklanamaz. Toplumsal değerler ve eylemlerde insan davranışını belirleyen öğelerdir. Buna göre toplum erkek ve kadına bir takım roller belirlemiştir. Bu rollere göre kadın fiziksel zayıflık ve duygusallıkla anılırken, erkek fiziksel güç ve özgüvenle anılmaktadır. Bu roller masallardan magazin dergilerine, sinema filmlerinden televizyon dizilerine, reklamlara, gazetelere, romanlara, duvar ilanlarına kadar yansımaktadır. Böylece bu imgeler aracılığıyla toplumda varolan bu roller izleyici ve okura tekrar tekrar sunulmaktadır.

Masallar da toplumda kadın ve erkeğe verilen değerleri yansıtan anlatılardır. Masallar bir anlamda okura varolan değerleri yeniden değişik olay örgüleri çerçevesinde sunarlar. Bu olay örgülerine bakıldığında kadın kahramanların kültürel ideal olarak kabul edilen kalıplara uyduklarını görmek olanaklıdır. Fiziksel olarak güzel ama güçsüz, bir büyücü tarafından cezalandırılmış ve kurtarıcısını bekleyen. Bir gün bir prensin gelip onu kurtaracağına ve mutlu edeceğine inanan bir kadın modeli izleyiciye ya da okura sunulur. Diğer yanda prensesi kurtarmak için pek çok sınavı geçmesi gereken, fiziksel gücünü ve cesaretini tüm topluma kanıtlamak zorunda olan erkek kahraman. Eş deyişle bu söylemler aracılığıyla erkeklerin başarı ve güç ile kadınların ise erkekler tarafından kurtarıma ve erkeğe bağlı yaşamak zorunda oldukları gibi tanımlara ulaşmak olanaklıdır.

Bu anlatılarda erkek kadını kurtaran olarak sunulurken aşk anlatının temelini oluşturur. Kadın aşkı uğruna (güzelliğinden, ailesinden, işinden) vazgeçmek zorunda kalır. Kendisini kurtaran erkeğe vefa borcunu aşkı ile öder. Böylece okura ya da izleyiciye yaşamda en önemli şeyin aşk olduğu bir kez daha tekrarlanır. Kuşkusuz bu aşkın oluşabilmesi için araya bir takım engellerin girmesi gerekmektedir. Ancak bu engeller ortadan kalkar ve mutlu sona ulaşılır. Anlatının mutlu son ile bitmesi ise hem geleneksel aileyi korur hem de gerçek yaşamda bu mutluluğu bulamayanlara mutluluk sunar. Böylece hem bir rahatlama yaşanır hem de kadın ve erkeğe ilişkin roller bu masallar aracılığıyla yenilenir.

KAYNAKÇA

Alberoni, F. (1990). *Aşık Olma ve Aşk*. Çev:G. Çetinor. İstanbul: Düzlem Yay.

Bayram, N. (1999). Popüler Canlandırma Sinemasında Cinsiyet Ayrımcılığı. *Anadolu Sanat Dergisi* (10).

- Beauvoir, S. (1995). Seven Kadın. *Aşkın Anatomisi*. A.Krich (Ed). Çev: M. Harmancı. İstanbul:Say. Yay.
- Brogger, S. (1983). *Bizi Aşkdan Korum*. Çev: A. Alkin. İstanbul: Sungur.Yay.
- Coward, R. (1989). *Kadınlık Arzuları*. Çev: N. Sirman. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Eliade, M. (1994). Sözlü Yazın. Çev: M.Rifat- S. Rifat. *Kuram*_(6).
- Fromm, E. (1995). Üretici Sevgi. *Aşkın Anatomisi*. A. Krich (Ed). Çev: M. Harmancı. İstanbul:Düzlem Yay.
- Goldberg, H. (1991). *Erkek Olmanın Tehlikeleri*. Çev:S. Budak. Ankara: Edesos. Yay.
- O'Connor, P. (1989). Images and Motifs in Children's Fairy Tales. *Educational Studies*, Vol. 15, No. 2.
- Rifat, M. (1994). Masallara Yaklaşım Biçimleri. *Kuram*_(6).
- Segal, L. (1992). *Ağır Çekim*. Çev: V. Ersoy. İstanbul: AyrıntıYay.
- Zografu, L. (1990) . *Lokantamızda Prens ve Prensesler Daima taze ve Bol Masal Sosu ile Sunulur*. Çev: K. Dinçmen. İstanbul: Mitos. Yay.
- "Shrek Üzerine Bir İnceleme: Kurtarıcı ve Aşık Olmak Kavramlarının Yeniden Sunumu" adlı makalenin kaynakçasında aşağıda belirtilen kaynak da yer almaktadır. Düzeltir, özür dileriz.
- Rowbotham, S. (1987). **Kadın Bilinci Erkek Dünyası**. Ş. Alpagut (Çev.) İstanbul: Payel Yay.